

מחשבת קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

בבא קמא סט

עניין: הלעיטהו לרשע וימות

חות יאיר סיי קמב

והנה טעמא דרבנן שמעון בן גמליאל דהלעיטהו לרשע וימות, וכך מפורש בבבוייתא שהביא בש"ס בבא קמא דף ס"ט ע"א. ואני תמה מאד על לשון זה, הדמשמות בפשטיה דלא לבד בהאי מלתא גופא דלא נקפיד להזהירו מאיסור אם בלאו הכי נמי יש בו עוד איסור שיעבור, רק בכל שהוחזק רשע גם משמע דשרי לספינהו איסור בידים. ואיך יתכן זה, ואנו מוזהרין על כל איש ישראל להזהירו בהשש שוגג ולמנעו בכל כוחינו ממוזיד (עיין ביו"ד סימן רכ"ח סעיף ט"ז בהג"ה). ואפילו אם תמצוי לומר בזה דאם יאכל הרי רשע הוא לכן לא מוטל להזהירו בזה הדבר בעצמו, והלעיטהו לאו דווקא, מכל מקום קשה הרי קיימא לן [יו"ד סימן קיט סעיף ד] החשוד לדבר אחד אינו חשוד לדברים אחרים כל שכן אם חמיר מיניה, (ולכן קיימא לן מותרה לדבר קל אינו מותרה לדבר חמיר), כל שכן שאינו חשוד לדבר שיש בו ב' איסורים, [אם כן] הכא נמי אפשר שיפרוש מן הגזל על ידי איסור מוסף של ערלה. וגם [לה...]. ומי שיעלה ארובה למחלתי בזה רופא אומן [קרא].

נפש חיה לרבי ראובן מרגליות

סי קסט, ב

ולא אמרו חכמים שלא עבדין תקנתא לעבדיינא והלעיטהו לרשע וימות אך אם באותה עשי עלמה עדיין גם אחרי התיקון יהיה לך איסור אך במקום איסור כרת יהיה לאו גרידא, שבזה אם יבואו ביד להמעיט באיסור יוראה כאלו התירו פרושים לאו זה, לכן לא עבדין תקנתא והחלל יחלל, דוגמת שאמרו במעשר שני פ"ה ה"א שכרם רבעי של יחיד אין מליגיין להודיע שטעון עדיין לפי שמלבד איסור רבעי יש עוד איסור גזל ולכן לא עבדין תקנתא להבא לתוך כרמו של חבירו וקוטף שלא צרשום, ואך בשנת השמיטה שאין איסור גזל אז הלנוטין עבדי תקנתא להוציא ממונם לחללם, ובמקום שאין חסרון כ"ס כבלקט שאין העניים צקאים בהלכה לידע שיותר מבי שכלין אינו לקט ועטון הפרשה ויש תקנה להשקר מייבו חכמים את כל אדם מישראל להפקיר (ואך מ"ד דלגזול קא מכוונו אם כי יודעים שיש בזה לך איסור גזל הוא דסיל שאין לנו אחראין לרמאין) עיין בבב"ס ס"ט פ"א ובירושלמי מע"ש רפ"ה.

ובעין זה היא מש"כ הרמב"ן בחדושו לשבת י"ג והריב"ש בסי תכ"ה ומובא בב"י יו"ד ס"ס קפ"ג ובמח"ש יו"ד ס"ס ובאה"ט או"ח ר"ס ש"ג שלכן בטלו הטבילה אחרי ימי רא"י וטבילה פנויה כדי שלא יבואו להקל בה, מפני שגם אחרי טבילה הרי עדיין עובר על"י לכן הכיחו איסור החמור [ויטין ביראים סי' ש"ב שכתב דאפי' למ"ד טבילה כזמנה לאו מלוה ומותרת לאחר מ"מ לכ"ע מלוה שלא להקדים הטבילה עיי"ש], ובעין אשר האריך הטעם עקידה צפי וירא שער כי וסיים חט קטן כשיסכימו עליו דעת רבים היא זומה ועון פלילי ומטאת הקהל ישרפו או יסקלו אלו החטאים כנפשותם משתעקר אות אחת מהתורה בהסכמת רבים, אבל כל זה דוקא אם באותו ענין עדיין נשאר לך איסור שאז אין לפרסם היתר מלד אחד [ויטין במס' ב"ק שם שלדעתם גם ככה הלכו ע"ס עבדי תקנתא ר"ל בהנ"ע כי הרי דלא לוגולין], אבל אם בדינו לסלק האיסור באותו דבר מכל וכל אז ומהחוב על הדין להקן כל אשר בידם ולא לנחות לחששות רחוקות כי לפעמים אמרינן מוטב שיעבד חכר איסורא זוטא ואל יעשה ע"ה איסורא רבה שירובין לי"ב ע"ב ובכלל אין אומרים לאדם רשע הוסף רשע והמנע מן הגזלות רמב"ם ה"י תפלה פט"ז ה"ז

שו"ת טוב טעם ודעת לר"ש קלוגר

ח"א סיי קעח (והוספה)

וגר"א דהך כללא דאין לנו אחראים לרמאין לא שייך רק אף אם נעשה לו תקנה לעצירה אחת סוף סוף עדיין יעשה אחרת, ועיקר התקנה הוי שבשעה שיעבור על אחת לא יעבור עוד על השניה, בזה אמרינן כיון שיעבור על אחת בשעה ההיא ויהיה רשע באותה שעה אין לנו אחראין לו שלא יעשה עוד אחרת עמה רק הלעיטהו לרשע וימות ויעשה גם השניה, אבל אם כבר הוא רשע וחוטא לעשות לו תקנה שלא יחטא עוד כיון דבשעה שיעשה להבא החטא אין לנו יודעים אם יוסיף להרשיע בשעה ההיא או לא, לכך נהי דהוי רשע מכבר מ"מ יש לנו לעשות תקנה שלא יוסיף לחטוא בזה דאפשר, וכל כה"ג לא אמרינן הלעיטהו לרשע וימות רק לנו אחראין לעשות לו תקנה. כנלפענ"ד נכון וצורר. וכלל זה נכרך בכמה מקומות לדינא ודו"ק. ועיימ"ש

ואינך המדרשים באו לתרץ בע"א, דהנה בחצורי טוב טעם [מהד"ק תשובה קעח] הקשימי דברי הרמב"ם אהדדי דגבי כרס רבעי פסק כרש"ב"ג דאין לנו אחראין לרמאין, ובנותן לחמותו פסק כה"ק ובירושלמי אמר שם דרש"ב"ג ור' יוסי אמרו דבר אחר. והנה כעת נראה לי לחלק, דדוקא לעשות תקנה חדשה לרמאין אין לעשות, אבל דבר דבלא"ה היה נעשה או דנעשה התקנה בשביל אחר דאינו רמאי, בזה אף לרמאין עושין תקנה כיון דאין עיקר התקנה בשביל הרמאי. ולכך בשלמא גבי כרס רבעי דהוי התקנה בשאר שני שבוע רק לרמאין לכך קי"ל דאין לנו אחראין לרמאין, אבל במעשר הנה זולת הנותן לחמותו נמי חייב לעשר, ואין ה"מ רק בין הקדימה והאיחור דבלא"ה היה מעשר אח"כ וכעת מעשר תחלה, א"כ אין גוף המעשה תקנה דבלא"ה חייב לעשר ואין התקנה רק בקדימה שפריש המעשר תחלה, בזה עושין אף לרמאין.